

Kővári Orsolya

Egy színész

PINTÉR BÉLÁRÓL

Schiller, Kata felvétele

A Tündöklő közepszerben

Petőfi Sándorként viharzik be a Szkéné tizenéves kora óta belakott terébe. Nem fiatal Petőfi, nem lánglelkű. Inkább neurotikus, neuraszténiás, komolytalan, röhejesen hiú, gyermeteg. Kis termetű nemzeti hős, nagy egóval, testmagassága felét meghaladó karddal, mozdulatlan pillanataiban festményé merevedő ábrázattal. Optimistára írja át az Erkel szerzett pesszimista Himnuszt, kiebrudalja a császári tv munkatársait a Nemzeti Élkép Vibránra átnevezett stúdióból, forradalmat hirdet, akadályt nem ismer.

Pintér Béla Petőfijében benne van a jól ismert Pintér és a ritkán látott Petőfi, előbbi tiszteletteljesen metsző viszonya az utóbbihoz, 1848–49 történelmi távlatra és 2012 politikai jelene, a Petőfi Sándorba csomagolt Ady Endre-i hazaszeretet. Ez a rétegzettség nem újdonság Pintér színészetében. Először, mert általános tapasztalat, hogy igazi színész nem tud úgy írni, hogy mondanójába ne keverné bele kibogozhatatlanul önmagát. Másrészt alapjegye, hogy színpadni lényé egyszerre a megszemélyesített alak és annak karikatúrája – ami nemcsak környezetéhez, de a magához való nyugodni képtelen kritikus viszonyból is ered.

Pintér rendezőközpontú színháza a színészetéből indul. Nem elsősorban azon körülmény folytán, hogy színészként tekintélye van az Arvisurában, bár a társulatvezetővé avanszálásban ez is közrejátszik. És nem

is azért, mert jó színész, aki remekül táncol, énekel, akinek humora van. Speciális alkotó elme szükséges ahhoz, hogy a színész – miközben játszik – rendezni tudja környezetét. Az alaphelyzet ugyanis, hogy rendezőközpontú színházban a jó (az alkalmas, a tökéletes) színészt nem feszélyezheti az ízlése, ahhoz azonban, hogy valaki instruálja magát, kívülről is kell látnia, és ez esetben az ízlés, sarkában az önkontrollal és egyéb korlátokkal, visszafoghatatlanul előretolakszik. Pintér úgy bogozza ki – talán öntudatlanul – előadásról előadásra a gordiuszi csomót, hogy szenvedélyes odafigyeléssel játszik együtt a nézővel. Minden elfoglalt ülőhely felől annyira fontos számára a reflexió – voltaképp az egyedüli szentség –, hogy játékában elmosódjanak az önkontroll határai, és megszületik a szerep.

Speciális alkotó elme szükséges továbbá ahhoz is, hogy a színészet alkalmazott művészet voltát feszítőnek érző és ebből kitörni vágyó művész képes legyen arra, hogy rendszerszerűen maga írja, rendezze és játssza darabjait, hogy a semmiből való teremtésben találja meg abszolút szabadságát.

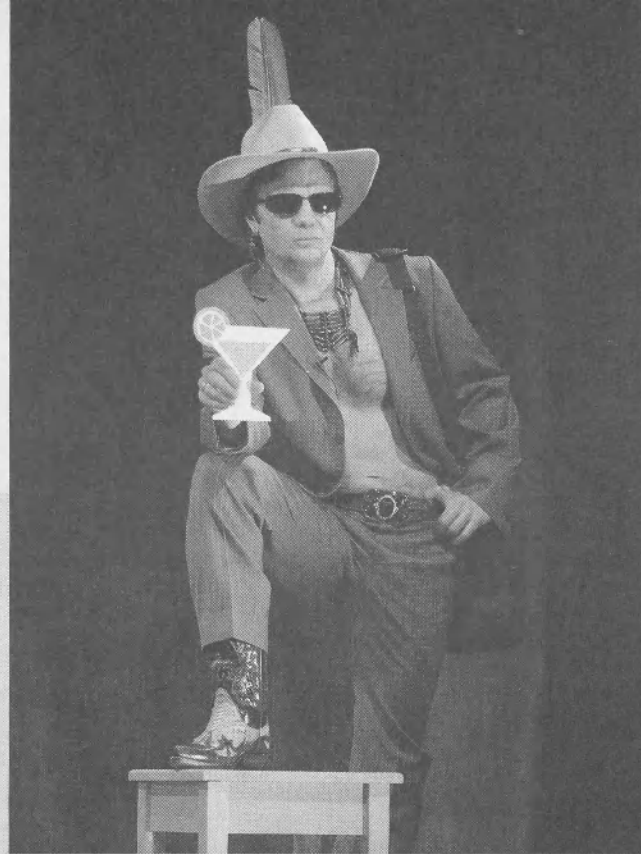
Nem véletlen, hogy Pintér a sokféle és sokszínű meghívás ellenére nem tud lemondani az alkotói folyamat egyetlen komponenséről sem. A színészetben éli meg az alkotás szabadságfokát. Ez szakmájában amolyan kegyelmi állapot.

Színházi kritikák gyakori felvetése, kőszínházi és alternatív szférákat érintően egyaránt, a színjátszás diszsonanciájának problematikája – mely a közhiedelemmel ellentétben legkevésbé a verbuvált szereplők egyéni képzettségének függvénye. Pintér előadásainak egyik kuriózuma épp az összhangzatban ragadható meg. Az alkotói folyamat sajátosságaiból adódóan valójában valamennyi szerepet ő játssza, sajátjával egészíti a többiek, a többiekével pedig saját színjátszását. Ennek oka, hogy nemcsak az instrukció végeredményeként születő megoldást látja, de színészként a megvalósítást is tudja. A társulat tagjai és mindenkor vendégei egytől egyig lenyomatai Pintér színészetének, ott van bennük minden, amit Pintér látott, hallott, szagolt, ízlelt, érintett, megivott és kihányt, mindenki, akit szeretett és elhagyott, akit megkívánt, és akitől irtózott – amitől nem egyszerűen összhangot látunk, hanem egy magasabb szintű egység megvalósulásának beavatottjaivá válunk.

Figuráiban nem egyedi jellemeket farigcsál, hanem pontos megfigyelésekre épülő archetípusokból indul ki, és bár rendezőként, íróként rendre mikroközösségekben, konkrét szituációkban fejezi ki mondanóját, annak érvénye végül mégis általános létállapotot rögzít.

Pintér színháza érzelmes. Nem precíz, nem letisztult, nem laboratóriumi, nem ritkák az elnagyoltságok, a megoldatlanságok – értelmetlen e tekintetben mindenfajta keckeckedés körülötte. A precíziós robbantás módjára előkészített (és ennek okán túlnyomórészt elmaradó) színházi katarzissal ellentétben amolyan Molotov-koktél, házilag eszkábált rakoncátlan robbanószer, amit ha bevágnak valahova, válogatás nélkül felperzsel mindent. Azok érzik ezt át igazán, akik elsőként a *Népi rablétet* látták, mely egyetlen hatalmas lélegzetvétel volt, energikus, veszett, zabolátlan gondolatfolyam. A berobbanása okozta futótűz hivatalosan

A Kaisers TV, Ungarnban (Mucsi Zoltánnal)

Koncz Zsuzsa felvétele

A Soha vissza nem térő című előadásban

csak a *Parasztoperával* mint „formai újítással” nyilvánított feltartóztathatatlanok, noha a *Kórház*, *Bakony* után már hevesen keresték Pintér skatulyáját.

A tizenhetedik darabra is töretlen, különös intenzitás oka, hogy minden előadás személyes ügy (nem kizárólag a családi vonatkozású, magánszférát érintő történetek). A múltba és történelembe merengő *Gyévuskában* vagy az aktuálpolitizáló *Szutyokban* éppoly személyesen érintett Pintér, mint az alkoholizmust taglaló *Ől*, *butít*ban vagy a hittel való visszaélésre specializálódott vallási szervezetek világába kalauzoló *A Sehova kapujában*, és egyetlen olyan munkája sincs, amiben ne lépett volna túl a szűkebb értelemben vett személyeségen, az önéletrajziségen. Nincsenek magánszféráról és társadalmi közegről szóló darabjai, mert e kategóriák, sok egyéb más területtel együtt, elválaszthatatlanok számára. Írásai nemcsak színdarabok, hanem amolyan impresszionista kommentárok is, melyek elképesztő kifejezőereje a színészi játékokban manifesztálódik. Vegyük csak *A Démon gyermekei* anya- vagy *A Sütemények királynője* apafiguráját. Az ihlető privát élmény leválaszthatatlan országról, korszakról, közérzetről, társadalmi és korcsopotról.

A személyesség produkálta rengeteg mögöttség révén a darabok egy áradás előtti folyó szabályozhatatlan állapotát idézik, a szerző valósággal fulladozik a közlendőben, a színész szabja meg a keretet. Ettől fesszes a végső szerkezet.

Pintér mint színész nem lehet kapocs, interpretátor vagy médium. E minőségében alkotónál is több. Gyakorlatilag az erőmű reaktora.

A gyakran elhangzó vád tehát megállja a helyét. Pintér Béla színháza Pintér Béláról szól.

És bármilyen paradoxnak tűnik, épp ebből adódik, hogy ő az a rendező, akivel jelen állás szerint a magyar színészek java része dolgozni szeretne.